

25/1

Utifrån denna tankegång rekommenderas självfallet att sådana anordningar och bestämmelser som utgör hinder för jämlikheten snarast möjligt skall avskaffas. Detta gäller främst segregationen, särskiljandet av vita och negrer i Södern, ty genom uppdelningen ökas kostnaderna samtidigt som syftet att forma humana och toleranta människor sätts i fara. Det gäller också det system med kvota som tillämpas vid många universitet och som särskilt avser att utestänga judar; kommittén fastslår att antalet judiska studenter relativt sett sjunkit under senare år — huvudsakligen på grund av dylika metoder —, även om judarna på grund av att de är koncentrerade i städerna fortfarande har ett studentantal över genomsnittet. För att få bort all särbehandling av minoriteter föreslås att unionen vid beviljandet av anslag till undervisning skall uppställa villkor om likställighet för alla grupper.

Än betydelsefullare är kommitténs förslag om utbyggnad av undervisningen över huvud. Till stor del bör denna utbyggnad ske genom unionens försorg. Bland annat begär man att unionen enligt en stigande skala skall anslå summor till stipendier åt studenter; efter tio år bör ett belopp av minst en miljard dollar utgå till sådana stipendier. Vid universiteten skall stipendiet för de ograduade uppgå till 800 dollar, för de graderade — dvs. de som efter en filosofie kandidatexamen övergår till specialstudier — till 1.500 dollar. Avgifter vid universitet och högskolor bör tas bort; fattiga studerande vid läroverken, vilka redan nu är kostnadsfria, bör erhålla bidrag till sitt uppehälle. Genom samverkan mellan union och delstater skall det inom överskådlig tid bli möjligt för varje medborgare att nå den bildning som hans medfödda förmåga tillåter honom att skaffa sig.

USA intar redan en särställning i fråga om undervisningens omfattning och de relativt lika möjligheterna för alla. Om kommitténs förslag genomförs, närmar man sig fulländning på detta område; likställighet blir vad utbildningen angår en realitet i högre grad än i något annat land. Denna strävan till jämlikhet vid starten siktar icke till borttagande av inkomstskillnaderna, till total ekonomisk jämlikhet. Men att den tjänar den sociala jämlikheten är uppenbart. Ty med utjämnning och utvidgning på undervisningens område försvagas eller bortfaller den viktiga orsak till klassförställningar och sociala motsättningar som bildningens ojämna och godtyckliga fördelning utgör.

D·N
25/1 1948

Isolering eller samverkan

Frågan om en organiserad samverkan de demokratiska staterna emellan har under de senaste dagarna blivit mera aktuell än någonsin förut. De brittiska ledarnas uttalanden visar en beredvillighet att gå till praktiska förberedelser som tidigare icke funnits på auktoritativt håll inom någon europeisk stat. I vilka former samverkan skall säkerställas, vilken omfattning den skall få — därpå är man ännu icke klar. Men för själva grundsatsen om en samverkan synes i de största demokratierna en överväldigande opinion vara vunnit. Det är nödvändigt att vi jämväl i vårt land öppet diskuterar problemet. Även för utrikesledningen borde detta, tycker man, stå klart. Det borde vara slut med dessa allmänna kommentarer och deklamationer, som tjänar att fördölja i stället för att upplysa, som går förbi de realproblem som dag efter dag debatteras i pressen och mellan enskilda. Diplomaterns krav bör icke förlida en utrikesminister att låtsas som om han ensam stode vid sidan av verkligheten.

I Dagens Nyheter har ofta betonats att det sinnehetsneutralitet som våra ministrar sedan många år förkunnat inte bör bli en folkets sak. Att stå likgiltigt inför vad som händer, att betrakta Hitler, Stalin och de demokratiska ledarna som lika goda eller lika onda, det är att uppge den demokratiska humanism som i högre grad än den nationella känslan blivit ryggraden i vårt samhällsliv. Denna tidning har emellertid samtidigt pekat på de starka skäl som talat mot en organiserad internationell samverkan — i detta sammanhang kan vi bortse från den karikatyr på dylik samverkan som FN för närvarande innebär — och de utomordentliga praktiska svårigheter som härmed är förknippade. De resonemang som härvid förts har dock genom läget snabba förändring under senare tid förlorat mycket av sin betydelse, medan de motiv som talar för isoleringens övergivande vuxit i styrka. En omprövning är påkallad.

Mot den samverkan varom här är fråga har anförts att den, trots sitt syfte att trygga freden, kunde verka i rakt motsatt riktning därigenom att den skärpte den ryska aggressiviteten och därmed de internationella motsättningarna. Denna synpunkt, avspeglade ett vanligt dilemma vid planer om förbund och samverkan, har mist sin förmåga att övertyga. De ryska vålds- och expansionstendenserna har år för år, månad för månad, blivit mera uppenbara och mera utpräglade, trots

de försök, de ärligt menade och tålmodigt genomförda försök till utjämnning och försoning som präglat USA:s och Englands politik. Över hela världen utanför järnridån har därför den uppfattningen börjat dominera att blott en fast hållning mot de ryska anspråken från de hotade staternas sida kan leda till trygghet nu och möjligen till verklig avspänning i framtiden. Oron för att en samverkan mellan demokratierna skall göra den ryska politiken än hänsynslösare har, kort sagt, försvunnit därför att denna politik redan synes ha nått ett maximum av hänsynslöshet och ohämmad maktvilja.

Osäkerheten om de anglosachsiska staternas, främst USA:s, hållning har också varit ett skäl mot en organiserad samverkan. Kan man icke be fara, skrev Dagens Nyheter för mer än ett år sedan, att ett förbund mellan demokratierna skulle leda till ett München, med Ryssland i Tysklands ställe och europeiska småstater som det av västmakterna erlagda offret för fredens bevarande? Dessa farhågor har dämpats framför allt genom att isolationismen i USA brutit samman och helt vikit för en nationell samling kring "the policy of containment", den linje som kräver en fast politik mot expansionslystnaden. USA har därigenom blivit garanterat för fortvaron av fria stater i Europa.

Varje samverkan ökar risken för den enskilda staten, har det också sagts. Ett Sverige som ställer sig helt vid sidan av maktstriderna kanske har en möjlighet att förbli neutralt i händelse av krig, medan alla former av förhandssengagemang ökar faran för att bli indragen. Men även på denna punkt har händelserna stegrat pessimismen. Att vid ett eventuellt krig Ryssland skulle ta hänsyn till något annat än strategiska synpunkter synes otroligt, ty att kommunismen är lika totalt blottad på hämmningar som nazismen har alltför tydligt trätt i dagen. All sannolikhet talar för att ett tredje världskrig skulle förvandla hela Europa till ett slagfält eller ett koncentrationsläger.

På detta sätt har argumentens betydelse förändrats. Sverige utgick liksom andra demokratier vid det andra världskrigets slut från tron att alla segermakterna önskade avspänning och fredens betryggande genom ömsesidiga eftergifter. Den arbetshypotesen har inte hållit streck. Tiden är inne att medvetet och öppet avskrika de föreställningar som händelserna sedan länge gjort utopiska.

Härtill kommer att de positiva skälen för att bryta isoleringen blivit mera tyngande. Samtidigt som den risk att utan tvingande skäl indras i en konflikt som följer med varje samverkan har reducerats har risken för att bli lämnad utan hjälp vid fortsatt isoleringspolitik blivit tydligare. För de anglosachsiska stormakter på vilka småstaternas frihet beror är det naturligt

D-N
29/1 1948

Militären inför atombomben

Den svenska militärens uttalanden om atombomben hör till de märkliga utslagen av yrkets förmåga att snedrida tänkandet. En person som inhämtade kunskap rörande det nya vapnet endast i våra officerares artiklar och yttranden skulle tro att det här är fråga om en sak av sekundär betydelse. Bland de ytterst få uppsatser i militära tidskrifter som man ansett rimligt att ägna detta ämne kan en artikel i Vårt Försvar år 1946 fortfarande anses typisk. "En användning av atombomben kommer att föra med sig krav på ett uppträdande av våra marktrupper i ännu luckrare och mera spridda former än nu", heter det här. Alltså: atombomben kräver en glesare gruppering av soldaterna. Så långt erkänns dess betydelse.

De senaste uttalandena från militärt håll är lika reserverade, lika obestämda. Överbefälhavaren finner i sina till försvarskommittén ingivna redogörelser att "verkan av hittills använda atombomber vore stor, men begränsad och mätbar. Bomberna vore särskilt effektiva mot storstäder eller andra mål med många människor per ytenhet. Vapnets betydelse läge mindre i möjligheten att åstadkomma stor verkan — sådan kunde erhållas även med vanliga stridsmedel — än däri att denna verkan kunde åstadkommas på kort tid och med ett ringa antal projektiler... Även ett fåtal atombomber vore visserligen fruktansvärda vapen, men

de förmådde sannolikt ej revolutionera krigföringen." Samma skrivsätt möter i överstelöjtnant Fale Burmans artikel i Morgon-Tidningen den 26 januari. Verkningarna av de nya vapnen är "visserligen skrämmande, men dock icke så avskräckande och svårbegränsade som man från början velat göra gällande. På det hela taget synes verkningarna t. o. m. av atombomber vara ganska lokala och knappast inbjuda till deras användning annat än mot tätbefolkade punktmål, sådana som storstäder. Vad man ännu vet om kostnaderna och svårigheterna i deras tillverkning bidrar till att befästa denna uppfattning." Betyggande motåtgärder är i vårt land med dess glesa befolkning "fullt möjliga", det är den slutsats i vilken framställningen utmynnar. Tanken på en revolutionering av kriget genom atombomben förhånas i artikelns överskrift, "Jules Verne-försvar".

Låt oss först stanna vid några av de uttrycksätt som dessa militära auktoriteter använder. De talar om det "begränsade" i atombombens verkningar. Naturligtvis har de rätt om man skall tala cyniskt; verkan är begränsad. Bomben mot Hiroshima dödade 70.000—80.000 personer och sårade lika många; det är en "begränsad" verkan. De amerikanska experterna tänker sig att ett fåtal bomber kan förstöra ett mindre rike eller världens största stad; det är ju dock en "begränsad" verkan. Vad fordras för att inte verkan skall anses begränsad, måste den omfatta en världsdal eller hela jordklotet? Det sägs också att bomberna verkar starkast mot på ett litet område samlade människor; gäller det inte alla bomber? Det sägs vidare att bombernas betydelse inte ligger så mycket i möjligheten att åstadkomma stor verkan — det kan ske med andra vapen —, utan däri att det sker på kort tid och med få bomber. Besinna denna sats! Att man med en bomb kan döda och såra 150.000 människor är inte så märkvärdigt — det kan ju ske också med gevär och t. o. m. med handyxor —, utan det märkvärdiga är att det sker på en gång, med en bomb. Andra människor än militärer lär ha gjort samma reflexion, utan att däri inlägga någon reservation beträffande atombombens betydelse, tvärtom. Man säger vidare att ett fåtal atombomber inte kan revolutionera krigföringen. Kan en självklarhet sägas på ett mera vilseledande sätt? Naturligtvis beror allt på bombernas antal. Det sägs att bomberna är dyra. Här är det fråga om ren oklarhet i tanken. Anlägg-

att fordra åtminstone villighet att bidra till den samverkan som erbjödes. Självfallet är att småstater inte kan ta initiativet; lika självfallet borde vara att de inte med en falsk och av alla genomskådad självtyllräcklighet avböjer varje initiativ som framkommer.

Här har helt allmänt talats om samverkan. Vad skulle den innebära, hur skulle den organiseras? Endast på några punkter skall dessa svåra frågor, som måste bli föremål för omfattande debatter och förhandlingar, beröras i detta sammanhang. Ett ekonomiskt samarbete i Marshallplanens linje är av största värde, men därvid kan det inte stanna; samverkan även på det politiska området måste i någon form vara tänkbar. Bäst vore att erforderliga nya förpliktelser infogades i FN, även

om de förslag som hittills framkommit i denna riktning inte gärna kan förverkligas. En plan för samverkan som icke omfattade USA vore otillräcklig och misslyckad.

Det första villkoret för en realdebatt på ny bas är att debattörerna vågar erkänna det läge som är för handen. Attityden av överlägsen likgiltighet inför motsättningarna — jämför hr Undéns ord om att Sverige står lika främmande gentemot USA som mot Ryssland — är inte bara oriktig och omoralisk; den är politiskt farlig, ty det är en förolämpning att jämställa den stat som skyddar vår och andra demokratiers frihet med den stat som hotar denna frihet. Det går för långt då man företrädesvis riktar sina förmaningar och sin kritik mot den stat som man i grunden räknar på som ett värn och snarare är älskvärd mot den som hotar. Hela inställningen erinrar om ett yttrande av en opportunistisk svensk riksdagsman under kriget: "Det är inte lönt att säga älskvärda saker om England, ty engelsmännen är gentleman, och det är ofarligt att angripa dem."

Alla som icke böjer sig för kommunismen förklarar av dess talesmän vara krigshetsare. Mot dem som arbetar för samverkan mellan demokratierna riktas med särskild skärpa denna beskyllning. För människor med god vilja bör likväl stå klart att planerna på samverkan syftar till fredens bevarande och utgår från förhoppningen att ett östblock som hindras att expandera småningom skall frångå alla aggressiva syften och inträda i en säkerhetsorganisation av helt annan fasthet och sammanhållning än det maktlösa FN.